

4. Антонов В.Л. Композиция городской среды (методологические проблемы системного подхода): Дис... д-ра архит.: 18.00.01. – М., 1987. – С.33-35.

5. Бевз А.В. Збереження та регенерація історичних центрів міст в західній та центрально-східній Європі. // Проблемы теории и истории архитектуры Украины: Сб. науч. тр. Вып.4. – Одесса: Астропринт, 2003. – С.155-173.

6. Прибега Л.В. Автентичність як пам'яткоохоронна категорія // Українська академія мистецтва. Дослідницькі і науково-методичні праці. Вип. 6. – К., 1999. – С.9-13.

7. Левинсон А.Г. Семантика городской среды // Декоративное искусство. – 1975. – №9. – С.27-31.

8. Прибега Л.В. Історичне середовище як пам'яткоохоронна категорія // Українська академія мистецтва. Дослідницькі і науково-методичні праці. Вип.11. – К., 2004. – С.177-185.

9. Шубович С.А. Культурный ресурс исторической среды современного города // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.36. – К.: Техніка, 2003. – С.274-279.

Получено 22.09.2005

УДК 711

С.П.ЦИГИЧКО

Харківська національна академія міського господарства

РЕНОВАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ШЛЯХ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Розглядаються можливості реновації недіючих промислових підприємств у великих сучасних містах. Аналізуються перспективи стабілізації економічної, екологічної та естетичної ситуації в містах завдяки реновації промислових територій.

Концепція стійкого розвитку міст надає пріоритетне значення формуванню гармонійного середовища, яке забезпечить комфортні умови для всіх процесів життєдіяльності людини і, одночасно, посилить архітектурно-художні характеристики сучасного міста [3].

Сучасне місто з його велетенськими масштабами і можливостями поступово втрачає свою привабливість для міських жителів. Склалася і розвивається критична, антиміська тенденція – так званий міський песимізм. Зростає потреба в альтернативних просторах і додаткових ландшафтах. У цих умовах зрозумілою є зацікавленість «покинутими» міськими територіями, які можуть стати просторами, що допомагати-муть людині адаптуватися у жорстко запрограмованому міському оточенні.

Питання реорганізації міського середовища шляхом реновації недіючих промислових територій опинилося у центрі уваги науковців наприкінці ХХ ст. Зараз його активно розглядають у своїх роботах багато західних та російських авторів. Проте вітчизняні науковці не приділяють необхідної уваги даній проблематиці. Особливо це стосується питання комплексної організації міського середовища.

Тому одне з найактуальніших питань сьогодення – сформулювати основні шляхи гармонізації і розвитку міського середовища шляхом реновації промислових об'єктів.

Сьогодні адаптативне використання покинутих територій та недіючих промислових підприємств стає самостійним творчим методом, життєздатність якого підтверджує його тривалий розвиток в економічно розвинутих країнах Заходу [4].

Про різнобічний характер цього явища свідчать численні терміни, що міцно увійшли до словникового запасу архітекторів. Серед них найбільш розповсюдженими є:

- ревіталізація – відродження міського простору, в якому існує об'єкт;
- адаптація – використання будівлі із зміною її функціонального призначення;
- консервація та індустриальна археологія – культурно-історичні аспекти розвитку території.

Це розмаїття термінів можна поєднати одним поняттям «реновація», що передбачає комплексне відновлення архітектурно-ландшафтного середовища міста, тобто одночасну реконструкцію об'єктів і простору, в якому вони існують.

В основі процесу реновації лежать соціальні, економічні, естетичні, психологічні та історичні фактори. Чисельні промислові підприємства і зони, що втратили своє значення під впливом науково-технічного прогресу, змін економічної кон'юнктури, пошкодження екологічних вимог – важливий резерв для організації великих фрагментів і планувальних структур великих і найбільших міст, тобто для формування ландшафтно-рекреаційних територій.

Колишні промислові території мають великий містобудівельний потенціал. Їх реконструкція та освоєння, покращуючи містобудівельні, екологічні, візуальні та інші характеристики, дозволить створити органічне архітектурно-ландшафтне середовище міста [5].

У сучасних містах майже не залишилося вільних територій, які б могли використовуватися для збільшення загальної площі озеленення та формування ландшафтно-рекреаційних територій. Вторинне використання старих промислових будівель з наступною ревіталізацією навколишнього простору стало одним з основних засобів вирішення протиріч, що склалися в міському середовищі. Організація природно-архітектурних комплексів на території колишніх промислових підприємств дозволить одночасно вирішити кілька проблемних питань в процесі життєдіяльності міста. Ці питання, зрештою, зводяться до гармонізації трьох «Е»: економіки, екології та естетики.

Реорганізація недіючих промислових підприємств, адаптація (перифункціонування) виробничих корпусів допоможе організувати ефективно з економічної точки зору використання колишніх промислових територій, особливо розташованих в центральному планувальному районі міста. Позитивним при цьому також є те, що промислові будівлі можуть бути досить легко переобладнані під функції, що сьогодні користуються найбільшим попитом: розваги, спорт, торгівля, бізнес [6].

Проте адаптація промислових будівель не може вирішити проблему в цілому, бо територія промислового підприємства – це ще й велика за площею санітарно-захисна зона.

Використання територій санітарно-захисних зон недіючих промислових підприємств для формування природної складової архітектурно-ландшафтного середовища міста – це шлях до суттєвого покращення екологічної ситуації у великих містах. Такий підхід дозволить:

- значно збільшити площу зелених територій в структурі міст і, таким чином, зменшити рівень загазованості атмосферного повітря та площу зон шумового дискомфорту;
- суттєво підвищити вологість повітря в літній період завдяки включенню водойм до складу ландшафтних територій.

Комплексний підхід до реконструкції будівель промислових підприємств та організації ландшафту автоматично вирішує третю проблему – естетичну. Колишні промислові центри стають яскравими архітектурними домінантами, а засоби ландшафтного дизайну дозволяють створити своєрідне мікросередовище для відпочинку. Тобто, разом вирішуються проблеми візуального і психологічного дискомфорту людини в міському середовищі.

Спільною для багатьох історичних міст, які з часом перетворилися на великі урбанізовані утворення, є одна риса – промислові підприємства, засновані разом з містом, у результаті розростання міських територій опинилися в центральному планувальному районі. Ця середина міста, внаслідок скупчення в ній великої кількості різноманітних установ, є дуже перевантаженою функціонально, транспортно й екологічно [2].

Тому, коли мова йде про реновацію міського середовища, варто виявити кілька напрямків, за якими ці реноваційні процеси відбуваються:

1) комплексна реновація міського середовища – створення генерального плану розвитку міста і організація кількох ландшафтно-рекреаційних об'єктів на територіях колишніх промислових підприємств чи інших землях (транспортні розв'язки, доки, прирельсові території тощо) (рис.1);

2) реновація окремих об'єктів у структурі міста (рис.2).

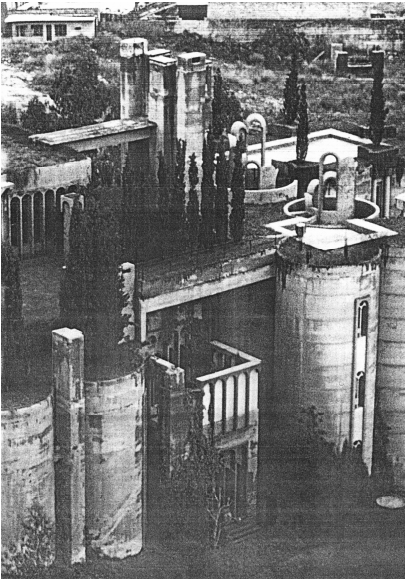

Рис.1 – Реконструкція цементної фабрики в Барселоні в житлово-офісний комплекс

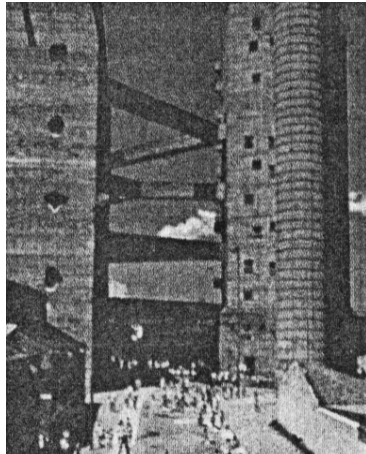

Рис.2 – Центр відпочинку «Помпейський завод». Реконструкція металургійного заводу в Сан-Паоло (Бразилія). До складу центру входять спортивний блок, басейн, солярій, студії художників, танцювальні майданчики, театр, виставковий зал, ресторани, офіси

При комплексному підході до реновації міського середовища можливі два шляхи розвитку:

- використання території недіючих промислових підприємств;
- винесення діючих промислових підприємств за межі центрального планувального району та використання їх територій.

Залежно від стану (рівня зносу) будівель і споруд, що знаходяться на промисловій території, обирається один з варіантів:

- реконструкція виробничих корпусів;
- повний знос та нове будівництво (коли витрати на реконструкцію значно перевищують вартість нового будівництва чи майже дорівнюють їй).

Не слід також забувати, що багато промислових будівель і споруд є пам'ятниками світової архітектури, архітектурно-художній потенціал яких не поступається, а інколи і перевищує естетичні характеристики оточуючої забудови (житлових та громадських будинків). До всесвітньо відомих пам'яток промислової архітектури належать Провіантські склади в Москві (арх. В.П.Стасов), водонапірна башта технічного центру «Дженерал Моторс» в Уоррені, США (арх. Ееро Саарінен), мі-

ські електростанції Києва (арх. Г.П.Гольц, М.П.Парусніков, А.К.Буров). У той же час у більшості великих історичних міст, які розвивалися як промислові центри, існують свої „перлини” промислової архітектури, які здебільшого знаходяться в центральному планувальному районі міста. Тому в процесі комплексної реновації міських територій такі будівлі необхідно зберігати, реставрувати і, змінивши їх функціональне призначення відповідно до соціально-економічних потреб сьогодення, перетворити на композиційні домінанти архітектурно-ландшафтного середовища міста [1].

Отже, має якісно змінитися ставлення до реконструкції промислових об'єктів, де найважливішим буде вирішення містобудівельних питань – реновація архітектурно-ландшафтного середовища з елементами промислової забудови. Реабілітація таких територій не може проводитися окремо від оточуючого середовища, його композиційно-художніх, соціальних та екологічних проблем, тобто необхідно проводити комплексну реновацію міських територій на основі загальної містобудівної концепції.

Комплексний підхід до реновації надає міському середовищу нову якість. Результат комплексності – створення національно-культурних та індустріально-міських парків у містах з промисловим минулим. Реновація окремих промислових підприємств чи районів вирішує лише локальні містобудівельні задачі в межах безпосереднього просторового оточення.

Подальше детальне дослідження даної проблематики може сприяти створенню нової концепції формування ландшафтно-рекреаційного середовища сучасних міст, основою якої стане гармонійне й раціональне використання промислових територій.

1.Агранович Г.М., Мамлеев О.Р. Реконструкция промышленных предприятий в исторически сложившейся городской застройке // Известия вузов. Строительство. – 1996. – №1. – С.100-104.

2.Блохин В.В. Тризну по промышленной архитектуре править рано // Промышленное и гражданское строительство. – 1997. – №9. – С.60-62.

3.Древаль И.В. Композиционное моделирование архитектурно-градостроительных объектов как фактор эффективного формирования // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.63. – К.: Техніка, 2005. – С.12-16.

4.Ерзовский А. Альтернативные пространства постиндустриального города // Архитектура. Строительство. Дизайн. – 2001. – №1. – С.28-31.

5.Канунников М. Прирельсовые территории в современном городе // Архитектура. Строительство. Дизайн. – 2001. – №2. – С.42-44.

6.Мамлеев О. Реновация исторических производственных зданий и их адаптация в городской среде // Архитектура. Строительство. Дизайн. – 2001. – №1. – С.21-27.

Отримано 17.10.2005